

б) ухвалюють або відхиляють пропозицію про підписку на акції, що перевищує кількість акцій, на які було оголошено підписку (у разі ухвалення рішення про підписку, що перевищує розмір, на який було оголошено підписку, відповідно збільшується передбачений статутний фонд);

в) зменшують розмір статутного фонду у разі, коли у встановлений строк підпискою на акції покрита не вся необхідна сума, зазначена у повідомленні;

г) обирають раду акціонерного товариства (спостережну раду), виконавчий та контролюючий орган акціонерного товариства;

д) вирішують питання про схвалення угод, укладених засновниками до створення акціонерного товариства;

е) визначають пільги, що надаються засновникам;

є) затверджують оцінку вкладів, внесених у натуральній формі;

ж) інші питання відповідно до установчих документів.

П'ятою стадією заснування є державна реєстрація акціонерного товариства. Товариства реєструються Міністерством фінансів протягом 30 днів з моменту представлення таких документів: нотаріально засвідчених заявки на реєстрацію, копії статуту товариства, протоколу зборів засновників.

¹ Спасибо-Фатсева І. В. Корпоративне управління: монографія. – Х.: Право, 2007.

² ЗУ «Про акціонерні товариства» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.

³ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

⁴ ЗУ «Про цінні папери та фондову біржу» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 31. – Ст. 236.

⁵ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

⁶ Луць В. В. Корпоративне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 379 с.

⁷ Кравченко С. Сутність корпоративних прав // Адвокат. – 2009 – № 9 – С. 15.

⁸ ЗУ «Про приватизацію державного майна» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 24. – Ст. 338.

⁹ Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18–20. – Ст. 144.

¹⁰ Сергеев А. П., Толстой Ю. К. Гражданское право. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 776 с.

¹¹ ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 31. – Ст. 268.

Резюме

У статті досліджено роль акціонерних товариств та їх місце в економіці України, проаналізовано норми чинної нормативно-правової бази, що регулюють права фізичних та юридичних осіб на участь в акціонерних товариствах, та власне права учасників даного виду господарських товариств.

Ключові слова: акціонерні товариства, право на участь, акції, емісія, права учасника, органи управління.

Резюме

В статье исследуется роль акционерных обществ, их место в экономике Украины, анализируются нормы действующей нормативно-правовой базы, которыми регулируются права физических и юридических лиц на участие в акционерных обществах, и собственно, права участников данного вида хозяйственных обществ.

Ключевые слова: акционерные общества, право на участие, акции, эмиссия, права участника, органы управления.

Summary

In the article has been analysed the role of stock companies, their importance in the Ukrainian economics. The attention has been stipulated on the law basis of stock companies' existence, on the rights of legal persons and natural persons to rule the stock company according to national Economic and Civil codes, and some other state acts.

Key words: stock companies, the right of participation, shares, emission, right of management, management subdivision.

Отримано 22.02.2011

О. Ю. САФОНОВА

Оксана Юрїївна Сафонова, студентка II курсу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЗМІСТ ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ УКРАЇНИ

Однією із беззаперечних умов щодо входження України до світового співтовариства є наявність державної символіки.

Відповідно до ст. 20 Конституції України державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України. Під державними символами України слід розуміти закріплені у законодавстві офіційні графічні чи звукові зображення, в яких втілюються національні ідеї, що символізують державність України, Державний Прапор України – стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького. Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України). Державний Гімн України – національний гімн на музику М.Вербицького із словами, затвердженими законом.

Опис державних символів України та порядок їх використання встановлюються законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Проблема функціонування державних символів полягає у тому, що у ст. 20 Конституції України зазначено, що виключно законом регулюється опис державних символів та порядок їх використання, а сьогодні прийнято Постанови «Про Державний Прапор України» і «Про Державний Герб України» та Закон України «Про Державний Гімн України». При цьому ще не прийнято Великого Державного Герба України.

Функціонування Державного Прапора України регулюють такими нормативно-правовими актами: Постанова Верховної Ради України «Про Державний Прапор України» затверджує Державний прапор України як національний прапор, що являє собою прямокутне полотнище, котре складається із двох рівних за шириною горизонтально розташованих смуг: верхньої – синього кольору, нижньої – жовтого кольору, із співвідношенням ширини прапора до його довжини як 2:3¹.

Використання Державного Гімну України регулює Закон України «Про Державний Гімн України», де зазначено, що Державним Гімном України є національний гімн на музику М. Вербицького із словами першого куплету та приспіву твору П. Чубинського. Згідно із Законом урочисті заходи загальнодержавного значення розпочинаються і закінчуються виконанням Державного Гімну України. Музичне виконання Державного Гімну України здійснюється під час проведення офіційних державних церемоній та інших заходів. Наруга над Державним Гімном України тягне за собою відповідальність, передбачену законом².

Функціонування Державного Гербу України здійснюється за Постановою Верховної Ради України «Про Державний Герб України», який затверджує тризуб як малий герб України, вважаючи його головним елементом великого герба України. Зображення Державного герба України розміщено на печатках органів державної влади і державного управління, грошових знаках та знаках поштової оплати, службових посвідченнях, штампях, бланках державних установ з обов'язковим дотриманням пропорцій зображення герба³.

Незважаючи на імперативність положень ст. 20 Конституції України, сьогодні в Україні прийнято лише Закон України «Про Державний Гімн України» від 6 березня 2003 р., також Постановою Верховної Ради України № 2137-ХІІ від 19 лютого 1992 р. затверджено Малий Герб України, а Постановою Верховної Ради України № 2067-ХІІ від 28 січня 1992 р. – Державний Прапор України. Необхідно зазначити, що постанови, описуючи символіку держави, не регулюють питань порядку її використання та захисту. Проте, Конституція України чітко передбачила, що питання використання, захисту й опису державних символів мають встановлюватися лише законом. Зазначені постанови не відповідають положенням Конституції України. Необхідність прийняття законів України «Про Державний Прапор України», «Про Державний Герб України» зумовлено потребою на законодавчому рівні встановити практичні норми реалізації державних символів України, визначити норми правового захисту державної символіки. Неврегульованість на законодавчому рівні правових норм призводить до неналежного їх застосування.

Ступінь дослідження теми є досить низьким, адже за роки незалежності не було ґрунтовних публікацій, присвячених правовому статусу державної символіки. Із зазначеного питання важливістю досліджень відзначається Гуго Гроцій, який у своїх працях про суверенітет акцентував увагу на державній символіці як невід'ємній ознаці суверенітету. Серед вітчизняних науковців визначними є: В. Головченко, А. Гречило, П. Стецюк, Я. Ісаєвич, В. Ткаченко.

Державні символи є втіленням державного суверенітету України, незалежності, національної ідеї, висвітлюють традиції та менталітет українського народу, духовні цінності. Державна символіка – це не тільки декоративне доповнення комунікативних заходів зовнішньополітичного характеру, а й, передусім, система знаків, яка відтворює експресивно-семантичний цілісний текст, вплетений у дискурс політики.

Кожна нація на шляху самовизначення обирає символи своєї єдності, честі, гідності, які у процесах державотворення набувають функції атрибуції суверенітету держави. У державних символах сфокусовано традиції державотворення, його історію та сьогодення. Ставлення до символів державного суверенітету віддзеркалює зрілість нації та держави, ціннісні, ідеологічні та геополітичні пріоритети суспільства, є чітким індикатором рівня національної свідомості у країні. Водночас гідне та шанобливе ставлення до державних символів є запорукою високого авторитету країни у світі.

Зважаючи на те, що в міждержавній практиці серед символів державного суверенітету найбільше навантаження має державний прапор, саме тому він є важливим атрибутом уособлення державності.

Прапор як засіб сигналізації відомий ще з античних часів. Перші давньоруські знамена – «стяги», етимологічно вказують на первісну функцію прапора – «стягувати», тобто збирати у певному місці⁴. Стародавні стяги високо шанувалися на Русі ще за часів язичництва, а після введення християнства вони освячувалися образом Ісуса Христа, що було прийнято з грецької віри. З того часу значення прапора як святині підвищилось – без прапора військо не йшло у похід або не розпочинало бій. На вершці кріпився не гостроконечник, а хрест⁵.

Тоді ж почали поширюватися і колірні поєднання. За висновком деяких сучасних істориків, найпопулярнішим був червоний колір, проте не всі дослідники поділяють таку думку.

У 1910 р. при Міністерстві юстиції Росії відбулося «Особое совещание, высочайше учрежденное при Министерстве юстиции, для выяснения вопроса о русских государственных национальных цветах». Необхідно підкреслити, що в ході дискусії було визнано «в числе древних русских государственных цветов синий, голубой, лазоревый, оранжевый, желтый»⁶.

Слід додати, що використання жовтого та синього кольорів (з різними тінювими гамами) на прапорах України – Русі простежується від прийняття християнства. Згодом ці два кольори набувають значення державних.

Першу спробу створити жовто-блакитний прапор із двох горизонтальних смуг здійснила Головна Руська рада, яка почала боротьбу за відродження української нації. У червні 1848 р. на міській ратуші Львова вперше замайорів жовто-блакитний прапор. Започатковану ідею підхопили різні спортивно-просвітянські організації, зокрема відомі в усьому слов'янському світі так звані «Соколи». Для проведення першого крайового зльоту у Львові (1910) спеціально було виготовлено жовто-блакитний прапор⁷.

Відтоді й починається широке використання прапора – спершу на західноукраїнських землях, а згодом і на Лівобережній Україні.

22 березня 1918 р. Центральна Рада ухвалила Закон про Державний прапор республіки, затвердивши жовто-блакитний прапор символом Української Народної Республіки.

13 листопада 1918 р. синьо-жовтий прапор став і державним символом Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР). Його було затверджено на Прикарпатській Русі, а у 1939-му – в Карпатській Україні. Під цим прапором населення Західної України зустрічало Червону Армію у вересні 1939 р.⁸

Синьо-жовті поєднання барв остаточно сформувалися як єдинонаціональні на початку ХХ ст. Символами України в новітньому їх трактуванні є беззмарне небо або синій колір як символ миру та жовті пшеничні лани або жовтий колір – символ достатку.

Із використанням прапора, як правило, тісно пов'язано етикет щодо державного гімну. Гімн – це музична емблема держави, символ її незалежності. Як частина державного протоколу виконання державного гімну є обов'язковим в особливо урочистих заходах, як-от: державний та офіційний візити, офіційні прийоми з нагоди національного свята, урочисті засідання тощо.

Упродовж ХІХ–ХХ ст. національними гімнами на українських землях вважалися різні пісні. Особливо часто це був «Заповіт» Т. Шевченка, який постійно виконували під час урочистих подій. На галицьких землях ХІХ ст. широко використовувалася пісня «Мир вам, браття, всі приносим» (слова І. Гуталевича, муз. Д. Січинського), яка у 1848 р. була визнана Головною Руською Радою як гімн галицьких українців. Згодом цю саму роль виконували твори «Не пора» (слова І. Франка, музика Д. Січинського), «Вічний революціонер» (слова І. Франка, музика М. Лисенка). На Закарпатті українці широко використовували гімн «Я русин був» та «Подкарпатській русини» (слова О. Духновича). Останній зокрема був офіційним гімном краю у роки його входження до складу Чехословаччини (до 1938). Незалежна Карпатська Україна (березень, 1939) ухвалила своїм офіційним гімном пісню «Ще не вмерла Україна»⁹.

Візуальним символом держави поряд із прапором є герб. Якщо прапор символізує країну і є її універсальним маркером, то герб уособлює символ суверенітету та державної влади. Не випадково користування гербовим зображенням є прерогативою органів державної влади та місцевого самоврядування. З огляду на специфіку виникнення, еволюції та функціонального призначення державних символів, відмінним є ступінь їх навантаження при використанні. Так, державний герб – це втілення специфіки геральдичних традицій, віддзеркалення всіх етапів історії становлення нації та державності. Звідси, на відміну від прапорового етикету, що має універсальний характер, гербовий етикет є більш вкоріненим у національні протокольні традиції.

Великий Державний Герб України ще не прийнято, а от Малий Державний Герб України затверджено Постановою Верховної Ради «Про Державний Герб України». Але назва нормативно-правового акта є недоцільною, тому що у даному документі висвітлено функціонування Малу Державного Герба України.

Тризуб є найдавнішим знаком, який дійшов до наших днів і широко використовується й сьогодні. Археологічні знахідки тризуба на українських землях датуються першим століттям нашої ери. Наприклад, у 1930 р. біля дніпровського острова Шанця було знайдено кам'яну застібку часів Трипільської культури (V–III тис. років до н. е.) зі знаком тризуба. Знак тризуба було зображено на монетах боспорських царів Котіса (123–131), Ріміталка (131–153), Ріскупоріда (239–261). До речі, значно пізніше – понад тисячу років тому – кримські хани використовували тризуб як свій символ¹⁰.

Знак у формі тризуба зображено на срібних монетах князя Володимира, його синів Святослава і Ярослава Мудрого. Він є у гербі Анни Ярославівни – королеви Франції, на надгробку святого Еріка (Швеція), який породичався з династією Володимира Святославовича. Аналогічне клеймо має і цегла, котру знайдено на розкопках Десятинної церкви у Києві.

Тризуб є на трапецієподібних підставках, знайдених під час археологічних розкопок у Новгороді, причому зображення на одній з них у всіх деталях збігається із зображенням срібних монет Володимира. Крім того, підвіски зі знаком тризуба й ускладненим малюнком знайдено (по одній) у Києві, Белгороді, Рюриковому городищі, у Новгороді¹¹.

Проте однієї думки щодо значення тризуба вчені не мають. Імовірно, він був знаком князівської влади

Юриковичів. Деякі вчені припускають, що вони були печатками дипломатичних і зовнішньоторговельних представників Київської Русі у відносинах з Візантією та іншими державами. Цікавий факт, що у синів Ярослава Мудрого знак влади зображено у вигляді двозуба, але зберігається первісна основа.

Існує понад сорок версій походження тризуба, але із вищевикладеного можна беззаперечно констатувати, що тризуб – це символ державної влади. А версії походження тризуба можна розподілити на три групи: предметна, графічна, філософська.

Предметна група – бачення у зображенні тризуба конкретних рис живих і неживих предметів навколишньої дійсності, наприклад, тризуб – це відтворення форм верхньої частини скіпетра візантійських монархів. Інші дослідники вважають, що тризуб нагадує обриси голуба Святого Духа.

Графічні гіпотези щодо походження тризуба визначають, що знак тризуба – це монограма, у якій зашифровано ім'я чи вираз, або ж тризуб – це літера «Ш», яка раніше означала цифру 3.

Філософські гіпотези пропонують такі варіанти походження тризуба: цей знак – це символ влади над трьома світами – небесним, земним, і підземним. Абстрактна ідея Трійці, одним із зображень якої став тризуб, лягла в основу канонізованої християнської доктрини про єдність Бога-Батька, Бога-Сина, Бога-Духа Святого¹².

У грудні 1917 р. Українська Центральна Рада прийняла тризуб як герб УНР. З 22 січня 1919 р. згідно із Актом про злуку тризуб увійшов до крайового герба Західної області УНР. Він був головним елементом герба гетьманської держави Павла Скоропадського та Директорії. У травні 1920 р. Всеукраїнською Національною Радою тризуб уперше конституційно затверджено як Державний Герб. З 1939 р. він стає Державним Гербом Карпатської Русі, яка проголосила самостійність після існування Чехословацької республіки.

У практиці міжнародних відносин розроблені загальні правила використання та функціонування державної символіки, які закріплені у Статуті ООН (1945 р.), у Заключній нараді з безпеки та співробітництва в Європі (1975 р.).

Отже, з огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що державні символи виконують такі функції: політичну – зовнішній прояв ознак держави, її незалежності та суверенності; дипломатичну – представляє державу у зовнішніх відносинах через державну символіку; соціальну – консолідація та розвиток української нації; психологічну – виявлення патріотизму, сприяння розвитку правової свідомості та правової культури.

Надзвичайно необхідним є прийняття Закону України «Про Державний Прапор України», який регулював би такі питання: загальний порядок використання Державного Прапора – порядок підняття Державного Прапора на церемоніях державного значення і святах; порядок підняття Прапора з іншими прапорами; порядок підняття Прапора на будівлях органів державної влади; умови, за яких Державний Прапор не може бути встановлено.

Необхідно прийняти Закон України «Про Державний Герб України», який регулював би такі положення: розміщення Герба разом з Прапором; порядок використання Державного Герба на бланках нормативно-правових актів; порядок використання Герба на грошових знаках, нагородах, дипломах; умови, за яких Державний Герб використовувати заборонено.

Пропонується внести такі доповнення до Закону України «Про Державний Гімн України»: визначити порядок заслуховування гімну; порядок трансляції Державного Гімну України на теле- та радіокомунікаціях; порядок використання Державного Гімну України при вступі на посаду Президента; порядок використання Гімну України на офіційних державних заходах, церемоніях, урочистостях.

Отже, у ст. 8 Конституції України зазначено, що закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і мають відповідати їй. Отже, постанови Верховної Ради України «Про Державний Прапор України» та «Про Державний Герб України» не відповідають Конституції України. Є нагальна необхідність прийняття законів «Про державний Прапор України» та «Про Державний Герб України», які повною мірою регулювали би відповідні питання.

¹ Постанова Верховної Ради України «Про Державний прапор України» від 28 січня 1992 року № 2067-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. № 19. – Ст. 257.

² Закон України «Про Державний Гімн України» від 6 березня 2003 року № 602-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 24 – Ст. 163.

³ Постанова Верховної Ради України «Про Державний герб України» від 19 лютого 1992 року № 2137-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 40. – Ст. 592.

⁴ Головатий М. Ф. Прапор Державний // Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та Антонюка. – К.: МАУП, 2005. – С. 617.

⁵ Сергійчук В. І. Національна символіка України. – К.: Веселка, 1992. – С. 31.

⁶ Там само. – С. 32.

⁶ Там само. – С. 64.

⁷ Там само. – С. 82.

⁸ Шемшученко Ю. С. Гімн Державний // Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т. 1. – С. 590.

⁹ Сергійчук В. І. Вказана праця. – С. 5.

¹⁰ Бойко О. Д. Історія України. – К.: Академія, 2002. – С. 86.

¹¹ Там само. – С. 88.

Резюме

Проаналізовано конституційний зміст державних символів, особливості регулювання даного питання на законодавчому рівні, проблеми, які виникають при реалізації і застосуванні державної символіки.

Ключові слова: державні символи, Державний Прапор України, Державний Герб України, Державний Гімн України.

Резюме

Анализируется конституционный смысл государственных символов, особенности регулирования данного вопроса на законодательном уровне, проблемы, возникающие при реализации и применении государственной символики.

Ключевые слова: государственные символы, Государственный Флаг Украины, Государственный Герб Украины, Государственный Гимн Украины.

Summary

The article analyzes the constitutional content of state symbols, especially the regulation of this issue at the legislative level, the problems that arise during the implementation and use of national symbols.

Key words: state symbols, State Flag, State Emblem, National Anthem.

Отримано 10.05.2011